

DN. DEBATT

Redaktör DN Debatt: Bo G Andersson 08-7381223.
 Biträdande redaktör: Peter Ganneby 08-7381209.
 debatt@dn.se

”Nya ministern hotar svensk grundforskning”

Forskaruppror i Vetenskapsrådet: Forskningsminister Tobias Krantz nya förslag går stick i stäv med hans egna utfästelser om fri forskning.

Regeringens förslag om hur Vetenskapsrådet ska organiseras innebär en drastisk försämring av förutsättningarna för grundforskningen i Sverige. Ämnesråden ska i högre grad styras att stödja forskning inom strategiskt viktiga områden, vilket medför fler politikerinitierade program och mindre fokus på den grundläggande forskningen – helt emot den avsikt forskningsministern uttalade på DN Debatt den 7 juli. Vi är övertygade om att förslaget leder till ökad politisk styrning och minskat forskarinflytande, skriver 52 ledamöter av Vetenskapsrådets fem ämnesråd.

Den 7 juli skrev den nytittrade högskole- och forskningsministern Tobias Krantz på DN Debatt under rubriken ”Politikerna ska inte lägga sig i forskningen” att forskarnas inflytande i Vetenskapsrådet ska stärkas och att principen om akademiskt självstyre ”är en ledstjärna i regeringens forskningspolitik”. Svenska forskarsamhället applåderade högskole- och forskningsministerns budskap. I artikeln aviserade ministern ett förslag om Vetenskapsrådets (VR) organisation. Under semestertiden kom

BAKGRUND

Finansierar forskning

Vetenskapsrådet, grundat 2001, är den största statliga finansiären av grundforskning vid Sveriges universitet och högskolor. Rådet är också forskningspolitisk rådgivare till regeringen och ansvarige ministern Tobias Krantz. Rådets styrelse har i ett remissvar den 20 augusti – i bjärt kontrast till de 52 forskarna i uppropet nedan – till stora delar ställt sig bakom Krantz förslag till omorganisation.

Tobias Krantz

FOTO: BERTIL ERICSON

en ytterst betydelsefull person, både som ämnesrådets främste tjänsteman och som koppling mellan forskarsamhället och myndigheten VR. Men också huvudsekreterarfunktionen vill regeringen utan sakliga skäl förändra och försvaga. Varför? Det är knappast för att öka forskarnas inflytande i VR eller för att stärka den vetenskapliga autonomin.

Högskole- och forskningsministern skriver på DN Debatt att han ”vill absolut inte medverka till en utveckling där forskarsamhället känner sig styrt från politiskt

en ledstjärna i regeringens forskningspolitik". Svenska forskarsamhället applåderade högskole- och forskningsministerns budskap. I artikeln aviserade ministern ett förslag om Vetenskapsrådets (VR) organisation. Under semestertiden kom så en remisspromemoria med titeln "Nya regler om Vetenskapsrådet och ämnesråden, m.m." där kommande förändringar i VR:s organisation presenteras. Kanske låter ett förslag om ny organisation föga upphetsande och kan ses som en teknikalitet. Men så är det inte! Konsekvenserna kan bli ödesdigra.

I det aktuella förslaget framhålls VR:s överordnade roll att främja och stödja grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet. Paradoxalt nog, och tvärt emot vad ministern framfört, innebär förslaget en drastisk försämring av förutsättningarna för den grundläggande forskningen i Sverige och för VR:s förankring i forskarsamhället.

Hur kan det bli så? Låt oss förklara. VR spelar en mycket viktig roll för forskarnas möjlighet att bedriva grundforskning, det vill säga den grundläggande och långsiktiga forskningen där nyttan kanske visar sig först efter många år. Tidigare investeringar i grundforskning har skapat stora intäkter för vårt land genom att bland annat framgångsrika läkemedels- och medicintekniska bolag bildats. VR ansvarar, på regeringens uppdrag, för en klok och öppen fördelning av resurserna till grundforskning. Detta bygger på att den bästa forskningen stöds, oavsett område och inriktning. De formella besluten om vilka som skall få anslag tas av VR:s olika ämnesråd och kommittéer, grupper av etablerade forskare som av sina kolleger valts att representera dem i VR. Genom en bred forskarrepresentation i såväl styrelse som ämnesråd och kommittéer åtnjuter VR i dag ett starkt förtroende bland svenska forskare och har en god samhällsförankring.

Organisationsförslaget innebär att man frångår VR:s huvuduppgift att stödja grundläggande forskning av högsta kvalitet. Ämnesråden ska i högre grad styras att stödja forskning inom strategiskt viktiga områden. Detta medför fler politikerinitierade strategiska program och min-

Vetenskapsrådet ansvarar på regeringens uppdrag för en klok och öppen fördelning av resurserna till grundforskning. Nu försämras förutsättningarna för detta, skriver ämnesrådsledamöterna. FOTO: STIG-ÅKE JÖNSSON

dre fokus på den grundläggande forskningen, helt emot ministerns uttalade avsikt. Vi anser att det inte är VR:s uppgift att koordinera grundforskning med tillämpad forskning och innovationer.

Förslaget avser också att öka VR:s styrelses förmåga att arbeta framåtsyftande, att kraftsamla och prioritera resurser till strategiskt viktiga områden och att främja ämnesöverskridande forskning.

Det är oroande att man avser uppnå detta genom att kraftigt minska antalet ledamöter i VR:s styrelse. Endast fem av nio ska ha "hög vetenskaplig kompetens", ett reellt minskat forskarinflytande jämfört med i dag. Enligt förslaget ska styrelsen även besluta om fördelning av medel mellan ämnesråden och kommittéerna och mellan olika stödformer. Detta är frågor för vilka den decimerade styrelsen inte kan förväntas ha nödvändig kompetens. Kvaliteten i VR:s arbete äventyras! VR:s styrelse behöver fler ledamöter än det av regeringen föreslagna antalet.

Också i ämnesråden vill regeringen kraftigt minska antalet ledamöter utan att ange annat skäl än att "effektiva styrelser" inte bör ha för många ledamöter. Men ämnesråden är inte vanliga styrelser utan gemensamma organ för forskarsamhället där kompetens, förankring och trovärdighet spelar en central roll. Förslaget innebär att endast ämnesrådet för medicin skall ha allmänrepresentanter. Vår erfarenhet är att allmänrepresentanter tillför

viktig kompetens och bör därför ingå i alla ämnesråd.

Regeringens förslag skulle innebära att dagens breda ämnesmässiga kompetens och starka förankring i forskarsamhället raseras. Färre ledamöter gör verksamheten mer sårbar. Möjligheten att genomföra oli-

” Risken är stor att felaktiga beslut tas på grund av politiska nycker och hugskott. Detta försvagar ytterligare den långsiktiga grundforskningen.”

ka uppdrag inom VR och i internationella forskningsråd minskar. Det lagda förslaget är en radikal förändring från nuvarande system där de anslagsfördelande organen varit mer självständiga enheter och där forskare från olika delar av ämnesområdet gemensamt utarbetat strategier för forskningen inom sitt område. Riskerna är stora att felaktiga beslut tas på grund av politiska nycker och hugskott. Detta försvagar ytterligare den långsiktiga grundforskningen. Ämnesråden behöver fler ledamöter än nu för att fullgöra sina uppgifter!

I dag finns för varje ämnesråd en forskare som huvudsekreterare, och som har vetenskapligt ansvar för verksamheten och är föredragande vid dess sammanträden. Huvudsekreteraren är

ett starkt stöd för att stärka den vetenskapliga autonomi. Högskole- och forskningsministern skriver på DN Debatt att han "vill absolut inte medverka till en utveckling där forskarsamhället känner sig styrt från politiskt håll". Det aktuella förslaget är ett flagrant exempel på just det Tobias Krantz vill undvika. Vi är övertygade om att förslaget leder till ökad politisk styrning, minskat forskarinflytande och urholkning av svensk grundforskning. En forskning som är av fundamental betydelse för både Sveriges vetenskapliga position i världen och för framtida innovationer och industriell utveckling i Sverige. Tänk om, Tobias Krantz!

Ämnesrådet för medicin:

Stefan Lohmander, professor, Lil Träskman Bendz, professor, Mats Ulfendahl, professor, Marie Wahren-Herlenius, professor, Sven Enerbäck, professor, Lena Carlsson, professor, Ulf Lerner, professor, Sven Bergström, professor, Lena Kjellén, professor, Birgitta Heyman, professor, Anders Blomqvist, professor, Ulrika Sehlstedt, tekn dr, Charlri Eriksson, professor.

Ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap:

Li Bennich-Björkman, professor, Göran Collste, professor, Elisabet Engdahl, professor, Fredrik Bergström, ek dr, Ulrika Knutsson, kulturredaktör, Lars Håkan Svensson, professor, Maria Ågren, professor, Malin Åkerström, professor, Christer Lundh, professor, Mats Ekström, professor, Åsa Gunnarsson, professor, Erik Carlson, professor, Birgitta Winberg, präst, Ola Wikander, översättare, Johan Widén, professor, Karin Aronsson, professor, Susanne Lundin, professor.

Kommittén för forskningens infrastrukturer:

Dick Heinegård, professor, Erik Elmroth, docent, Hans-Ake Gustafsson, professor, Henrik Oscarsson, docent, Juni Palmgren, professor, Susanne Holmgren, professor.

Ämnesrådet för natur- och teknikvetenskap:

Ann-Christin Paul, verkställande direktör, Barbara Cannon, professor, Kerstin Johannesson, professor, Mats Eriksson, verksamhetschef, Mats Olofsson, FoU-chef, Mats Viberg, professor, Svante Björck, professor, Yvonne Brandt Andersson, professor.

Utbildningsvetenskapliga kommittén:

Sangeeta Bagga-Gupta, professor, Donald Broady, professor, Tomas Englund, professor, Mats Engwall, professor, Per-Olof Erixon, professor, Staffan Larsson, professor, Erik Mellander, fil dr, Lena Tibell, docent.